

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**NEMZETKÖZI SZÁMVITELI RENDSZEREK KÖZÖTTI ÁTTÉRÉS
PROBLÉMÁI, TAPASZTALATAI, ILLETVE TOVÁBBI KÉRDÉSEI**

Szekeres Alexandra

Témavezető:

Dr. habil. Orbán Ildikó
egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

Doktori Iskola

Debrecen

2024

1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK BEMUTATÁSA

1.1. A kutatás előzményei

Napjainkban a társaságok pénzügyi kimutatásai elkészítésének legfontosabb célja leginkább a vállalatok belső és külső érintettjei, különösen a potenciális befektetők számára történő információnyújtás, ezért is vált szükségessé a számvitel, illetve az összehasonlítást lehetővé tevő pénzügyi kimutatások standardizált rendszerének kialakítása. A 2000. évi C. törvény és az azóta bekövetkezett változásai igyekeznek követni az Európai Unió számviteli szabályozásának elveit, amelyek szintén folyamatosan változnak évről évre.

Az Európai Unióhoz való csatlakozását követően Magyarországra, mint tagállamra is érvényessé vált az 1606/2002. számú rendelet a nemzetközi számviteli standardok alkalmazásáról, amelyet az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa fogadott el 2002. július 19-én (BEKE, 2014). Az Európai Unió döntése értelmében 2005-től a tőzsdén jegyzett vállalatok számára a konszolidált beszámolójuk elkészítésénél kötelező az IFRS-ek alkalmazása a nemzetközi (uniós és globális szintű) összehasonlíthatóság növelése érdekében (ALEXANDER–NOBES, 2013).

A következő fontos mérföldkő az IFRS-ek hazai bevezetésének szempontjából a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok egyedi beszámolási célú bevezetésével összefüggő, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvénymódosításokról szóló 2015. évi CLXXVIII. törvény megalkotása, amelyet az Országgyűlés 2015. november 29-én fogadott el. A törvény előírásainak megfelelően a magyarországi vállalatok bizonyos köreinek kötelező, más gazdálkodók számára pedig lehetőség az IFRS-ek alkalmazása az egyedi pénzügyi kimutatások elkészítése során.

Tekintettel arra, hogy az IFRS-ek alkalmazása az egyedi beszámoló készítés folyamán Magyarországon még csak 2016 óta lehetőség, és azóta egyre több vállalkozás számára kötelezettség is, így egyértelműen megállapítható a téma időszerűsége, aktualitása, mivel ez egy olyan valós vállalati problémakör, amely jelenleg foglalkoztatja a piaci szereplőket. Ennek az egyik legfontosabb oka, hogy minden tulajdonosi, hatósági, illetve befektetői döntéshozatal elsősorban az egyedi beszámolók alapján történik, így kulcsfontosságú a kérdés, hogy azok az IFRS-ek előírásai szerint készülnek-e.

Továbbá szintén a téma aktualitását erősíti az a tény, hogy bár számos szerzőnek jelent meg tanulmánya a magyar számvitel és az IFRS-ek közötti megjelenítési és értékelési különbségekről, az áttérésről, valamint annak hatásairól az elmúlt időszakban, viszont tudomásom szerint a magyar számviteli törvény előírásainak alkalmazásáról az IFRS-ekre való áttérés, illetve annak hatásainak konkrét vállalati adatokra építő vizsgálata (az áttérő vállalatok teljeskörű adatbázisát tekintve) témakörben jelenleg még nem készült doktori disszertáció Magyarországon.

ORBÁN – KISS (2018) kutatásuk során meghatározták azoknak a vállalatoknak a körét, amelyek számára az egyedi pénzügyi kimutatásaik elkészítése során kötelező vagy lehetőség az IFRS-ek alkalmazása. Továbbá a szerzők megvizsgálták a IFRS-ek első alkalmazásából eredő lehetséges hatásokat, illetve körvonalazták az áttéréssel kapcsolatban felmerülő problémákat és kérdéseket.

MADARASINÉ SZIRMAI – SZÖLLŐSINÉ SZÉP (2018) tanulmányuk keretében azt mutatják be, hogy az IFRS-ekre történő átállás következtében milyen módosítások válhatnak szükségessé a statisztikai adatszolgáltatás szempontjából. Ez abból adódik, hogy a magyar szabályozástól eltérő megjelenítési és értékelési különbségek jelentős hatást gyakorolhatnak a KSH által számított egyes makrogazdasági mutatókra. A tanulmány legfontosabb megállapításaként azt emelném ki, hogy a statisztikusok által átalakított társasági adóbevallás, illetve az évközi és éves kérdőívek, jelentések IFRS-ekhez történő igazítása még csak az első lépéseket jelentik a vállalatok IFRS-ekre történő átállásából fakadó feladatok tekintetében.

A doktori kutatásom legfontosabb kutatási előzménye a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Számviteli és Pénzügyi Intézetében 2020-ban elkezdődő kutatás, amelynek keretein belül megvalósult az összes, IFRS-t alkalmazó magyarországi vállalat vizsgálata.

ORBÁN et al. (2022) a tanulmányukban egy átfogó vizsgálat eredményeit mutatják be, amelynek célja egy teljeskörű hatásvizsgálat az IFRS-ek első alkalmazásának tekintetében a magyarországi vállalatok egyedi beszámolóira vonatkozóan. A kutatás további célja annak meghatározása, hogy a megjelenítésre és értékelésre irányuló standardokban rejlő választási lehetőségekkel mennyire éltek az áttérő vállalkozások az átállás évében. A tanulmány egyik

legfontosabb megállapítása, hogy az áttérő vállalatok a szabályozás nyújtotta választási lehetőségek közül a legtöbb esetben azt választották, amely a legközelebb állt a magyar számviteli szabályozáshoz.

1.2. A kutatás célkitűzései

A kutatásom elsődleges célja a magyar számviteli törvény szerinti beszámolásról az IFRS-ekre történő áttérés hatásainak vizsgálata az egyedi beszámolóknak tekintetében. A doktori disszertációm az áttérés hatásainak vonatkozásában az eredmény, az eredményre hatók tényezők, valamint a jövedelmezőségi helyzet részletes vizsgálatára fókuszál. Ennek oka az IFRS-ekben jelenlévő kiemelkedő jelentőséggel bíró befektetői szemlélet, ugyanis véleményem szerint a befektetői érdek elsősorban a vállalati eredmény alakulásához kötődik, többek között az osztalékfizetés vagy az adózás vonatkozásában.

Ebből adódóan a doktori kutatásom során négy fő kutatási célt (C1, C2, C3, C4) fogalmaztam meg:

C1: Az IFRS-ekre áttérő vállalatok eszközszerkezetük alapján történő csoportokra bontása a magyar számviteli beszámolójuk szerint, valamint a csoportok legfőbb ismérveinek jellemzése.

C2: Az IFRS-ekre áttérő vállalatok eredményének, illetve az eredményre ható tényezőknek a vizsgálata a két különböző számviteli környezetben.

C3: Az IFRS-ekre áttért vállalatok jövedelmezőségi helyzetének, valamint befektetői értékítéletének vizsgálata az IFRS-ekre való átállás következtében.

C4: Az IFRS-ekre való áttérés eltérő eszközszerkezetű vállalati mintasokaságokra gyakorolt hatásainak kimutatása.

Fontos azonban kiemelni, hogy a kutatás nem terjed ki az áttérő vállalatok eszközszerkezetének részletes vizsgálatára, kizárólag a vállalatok csoportra bontásához szükséges eszközszerkezeti és -kihasználási mutatók kerülnek kiszámításra.

1.3. Kutatási hipotézisek

A doktori kutatásomhoz megfogalmazott célkitűzésekhez igazodva öt hipotézist (H1, H2, H3, H4, H5) állítottam fel, amelyek az alábbiak:

H1: Eszközszerkezeti és -kihasználási mutatók alapján az IFRS-ekre áttért vállalatok jól elkülöníthető, homogén csoportokba bonthatók az utolsó közzétett magyar számviteli törvény előírásai szerint készült éves beszámoló adatok alapján.

H2: Az Adózott eredményt (Nettó eredményt) meghatározó tényezők legalább fele szignifikánsan eltér a két számviteli rendszerben.

H3: A magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek előírásai szerint kimutatott Adózott eredményt (Nettó eredményt) eltérő tényezők befolyásolják szignifikánsan az áttérés évében.

H4: Az áttért vállalatok magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek szabályai szerint készült beszámoló adataiból számított

H4a: árbevétel arányos jövedelmezőségi mutatói (Return On Sales - ROS),

H4b: eszköz arányos jövedelmezőségi mutatói (Return On Asset - ROA),

H4c: saját tőke arányos jövedelmezőségi mutatói (Return On Equity - ROE)

szignifikánsan eltérnek az áttérés évében.

H5: Az IFRS-ekre való áttérés szignifikánsan torzítja a befektetői értékítéletet leginkább meghatározó jövedelmezőségi rátát, a ROE mutatót.

2. ADATBÁZIS ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

Kutatómunkám során kizárólag szekunder kutatást végeztem.

2.1. Az adatgyűjtés folyamata és a vizsgált adatok köre

A kutatási téma az IFRS-ekre történő áttérés hatásvizsgálata a magyar számviteli környezetben működő társaságok esetében. A kutatás tárgyát az első alkalmazók közül azok a vállalatok képezik, amelyek egyedi beszámolójukat is már az IFRS-ek szerint készítik.

A szekunder kutatás megvalósításához szükséges adatokat a magyar számviteli törvény előírásai szerint készült éves beszámolók, illetve az IFRS-ek szerint összeállított pénzügyi kimutatások tartalmazzák.

Az adatgyűjtés a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Számviteli és Pénzügyi Intézet 2020-ban végzett kutatás keretein belül történt.

Az adatgyűjtés első lépésében az összes olyan Magyarországon működő vállalat felkutatása valósult meg, amelyek az IFRS-eket alkalmazzák, azt feltételezve, hogy ezeknél a vállalatoknál lehetőségem nyílik az áttérés közvetlen hatásainak vizsgálatára. Ehhez az EMIS adatbázis nyújtott segítséget, ahol elérhetőek azok a magyarországi vállalatok, amelyek nemzetközi számviteli szabályok szerint készülő pénzügyi kimutatásokat tesznek közzé.

Az EMIS adatbázisból összegyűjtött 240 vállalattal kapcsolatban az Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat hivatalos honlapja (továbbiakban: Igazságügyi Minisztérium honlapja) alapján meggyőződtem arról, hogy azok valóban rendelkeznek a magyar számviteli törvény, és az IFRS-ek szerint elkészített beszámolóval egyaránt.

Az adatgyűjtés első fázisában kiderült, hogy a 240 érintett vállalat közül kizárólag 193 vállalat esetében valósult meg a magyar számviteli környezetről az IFRS-ek szerinti számviteli rendszerre történő áttérés, vagyis 47 vállalat nem felel meg azoknak a kritériumoknak, amelyek szükségesek a kutatási célok megvalósításához, illetve a kutatási kérdések megválaszolásához.

Az elemezhető vállalatok számának csökkenésének hátterében elsődlegesen az áll, hogy a 47 vállalat közül 27-en a jelenleg elérhető utolsó lezárt üzleti évről a 2000. évi C. törvény

előírásai alapján készítik az éves beszámolójukat, a másik 20 vállalat pedig az alapításuk óta az IFRS-eket alkalmazzák. Ebből adódóan ezeknél a vállalatoknál nem lehetséges az áttérés hatásainak vizsgálata, ugyanis csak egy számviteli rendszer szabályai szerint összeállított éves beszámolót tettek közzé, vagyis nem áll rendelkezésemre a kutatáshoz szükséges összehasonlító adatsor.

Az EMIS adatbázisban fellelt vállalatok főtevékenység, valamint az áttérés megvalósulása szerinti bontásban a következő táblázatban láthatóak:

1. táblázat: Az IFRS-ekre áttért vállalatok főtevékenység szerinti megoszlása

Főtevékenység	Megtörtént az IFRS-ekre való áttérés (db)	Nem történt meg az áttérés (db)	Összesen
Egészségügy	8	1	9
Szállítás	46	0	46
Villamosenergia	4	2	6
Kereskedelem	15	5	20
Ingatlanügyletek	9	6	15
Gyártás, termelés	15	3	18
Vagyongkezelés	11	8	19
Építőipar	2	3	5
Szolgáltatás	25	15	40
Pénzügyi lízing	8	0	8
Hitelintézetek	38	3	41
Biztosítási tevékenység	12	1	13
Összesen	193	47	240

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

Az IFRS-ekre áttért vállalatok főtevékenység szerinti csoportosítása az ágazati besorolás, illetve a TEÁOR kód alapján valósult meg. Az 1. táblázatban szereplő főtevékenységi körök közül az utolsó három, vagyis a Pénzügyi, biztosítási tevékenységet végző (Pénzügyi lízing, a Hitelintézetek, illetve a Biztosítási tevékenységgel foglalkozó) vállalatok nem képezik részét a kutatásomnak. Ennek legfőbb oka, hogy ezen vállalatokat egyedi tevékenységük és elszámolási jellegzetességeik miatt a szektorra jellemző specifikumokra (IFRS 9 – Pénzügyi instrumentumok standard) fókuszáló, illetve azokat kiemelő kutatást érdemes elvégezni. Ennek következtében 58 vállalattal csökken a kutatásom alapsokaságának elemszáma.

A további 135 vállalatból csupán 134 vállalat vizsgálatának elvégzése lehetséges, mivel az egyik Szállítással foglalkozó vállalat nem tette közzé az Igazságügyi Minisztérium

honlapján az IFRS-ek szerint készített átfogó eredménykimutatását, amelynek adatai nélkülözhetetlenek a kutatás során.

Ebből adódóan a kutatás alapsokasága végül 134 elemszámra szűkült, amely 9 különböző főtevékenységgel foglalkozó vállalatokból tevődik össze.

Az *1. táblázatban* található tevékenység szerinti megbontás kizárólag a vállalatok főtevékenysége alapján került kialakításra. Azonban a különböző hatásvizsgálatokat nem a főtevékenység alapján lévő csoportok szerinti megbontásban hajtottam végre. Ennek az az elsődleges oka, hogy az esetek többségében olyan vállalatok tértek át az IFRS-ek alkalmazására, amelyekre jelentős számú melléktevékenység jellemző. A különböző melléktevékenységek jelentősen befolyásolhatják az áttért vállalatok eszközszerkezetét, valamint az eredményre ható tényezők nagyságát. A különböző vizsgálatok során a melléktevékenységeken túl problémát jelenthet a befektetési tevékenység, amely szintén nagymértékben befolyásolhatja az eszközök összetételét, illetve a vállalati eredmény alakulását.

Az előbbieken kifejtett okok miatt indokoltnak találtam az áttért 134 vállalatot klaszteranalízis segítségével homogén csoportokba klasszifikálni.

A klaszteranalízis alkalmazásával adatredukciót hajtottunk végre, amely nagy adathalmaz kezelhető méretű információhalmazokba történő rendezését jelenti, vagyis az adatok csoportosítását kevés számú csoportba. A csoportosítás alapelve, hogy a csoporton belüli esetek hasonlóságának maximalizálása, illetve a csoportok közötti hasonlóság minimalizálása valósuljon meg (NOVOSELSKY – EUGENE, 2021).

A klaszteranalízis elvégezhető hierarchikus és K-közép módszerrel egyaránt. A K-közép módszer lényege, hogy 'k' számú feltételezett klasztert generál, úgy, hogy a klaszterközéppontok helyzete egy iterációban folyamatosan változik, míg el nem ér egy stabil állapotot. Az adatok a legközelebbi klaszterközépponthez kerülnek hozzárendelésre. A módszer legfontosabb feltételei közé tartozik, hogy kizárólag nagy elemszámnál végezhető, illetve skála típusú adatoknál használható (MORISSETTE – CHAERTIER, 2013). Ennél a módszernél lehetőség adódik a klaszterek meghatározásánál az adatok átlagtól való távolság, illetve a mediántól való távolság alapján történő csoportba sorolása is (SIMON, 2006).

A kutatásom során a K-közép módszert alkalmaztam, mivel a céloom előre meghatározott számú, két egymástól jól elkülöníthető csoport megalkotása volt. Ennek oka, hogy az alacsony elemszámú (134) alapsokaságot nem érdemes kettőnél több csoportra bontani, mivel az kritikusan alacsony elemszámú csoportokat eredményezne, amelyeken már nem lett volna megvalósítható a kitűzött statisztikai vizsgálatok elvégzése.

A klaszteranalízis elvégzéséhez szükséges csoportosítási ismérveknek a magyar számviteli szabályok szerint készített éves beszámoló adataiból számított eszközszerkezeti és -kihasználási mutatókat választottam. Véleményem szerint a vállalatok eszközeinek összetétele jelentős mértékben befolyásolja a tárgyévi eredmény alakulását, emiatt tartottam indokoltnak az áttérő vállalatok eszközszerkezeti és -kihasználási mutatók szerinti csoportokra bontását. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a kutatásom nem terjed ki a vállalatok eszközszerkezetének, illetve ehhez kapcsolódóan a mérlegtételek részletes vizsgálatára egyik számviteli rendszerben sem, kizárólag a klaszteranalízis elvégzéséhez volt szükséges azok kiszámítása.

A klaszteranalízist az alábbi mutatók (csoportosítási ismérvek) alapján végeztem el:

- Befektetett eszközök aránya
- Készletek aránya
- Összes eszköz forgási sebessége

A klaszteranalízis alkalmazásával a Befektetett eszközök aránya, a Készletek aránya, valamint az Összes eszköz forgási sebessége mutatók alapján két csoportot hoztam létre. A mutatók meghatározásánál a legfontosabb szempont az volt, hogy megfelelően jellemezzék a tevékenységeket. Abból kiindulva, hogy az eszközszerkezeti mutatók utalnak a vállalati tevékenységekre, beleértve a főtevékenységen túl a melléktevékenységeket, így indokoltnak tartottam a Befektetett eszközök/Összes eszköz, illetve a Készletek/Összes eszköz mutatókat választani. A Befektetett eszközök/Összes eszköz mutató csak hosszútávú eszközök arányát vizsgálja, magában foglalva az esetleges hosszútávú befektetési tevékenységekre utaló eszközöket, amely leginkább a vállalatok melléktevékenységeire utalnak. Ezzel szemben a Készletek/Összes eszköz mutató a legkevésbé likvid tevékenységet jellemző forgóeszközök arányát vizsgálja, amely kereskedelmi és termelő tevékenységekre utalhat, vagyis a vállalatok főtevékenységeit jellemzik. Az Összes eszköz

forgási sebessége mutató azt fejezi ki, hogy milyen gyorsan képes a vállalat forgatni az eszközeit, vagyis mekkora azokkal a bevétel generáló képessége, amely szoros összefüggésben áll a vállalat eszközszerkezetével.

Az eljárás során az átlagtól való távolság helyett a mediántól való távolság alapján hoztam létre a két csoportot, mivel az átlag torzíthatja a klaszterekbe való besorolást, hiszen a szélső értékek hatást gyakorolnak az átlagra, míg a mediánra nem, így véleményem szerint a legmegbízhatóbb módon valósult meg a klaszterek kialakítása.

A klaszteranalízis alkalmazását követően végeztem el a kitűzött célok megvalósításához, illetve a felállított hipotézisek bizonyításához szükséges statisztikai vizsgálatokat, amelyeket részletesen a következő alfejezetben ismertetek.

2.2. A vizsgálat módszertana

A kutatás az IFRS-ekre áttért vállalatok eredményének, illetve az eredményre ható tényezők alakulásának vizsgálatára fókuszál. Az eredményt befolyásoló tényezők vizsgálatánál több nehezítő körülménnyel kellett szembe nézmem, amelynek az elsődleges oka egyrészt a két különböző eljárással készülő eredménykimutatás megjelenítési sajátosságai, másrészt pedig az áttérés következtében néhány vállalat nem ugyanazzal az eljárással készítette el az eredménykimutatását, mint a magyar számviteli környezetben. Ez elsősorban a Személyi jellegű ráfordításoknál, illetve az Értékcsökkenési leírásnál okozott gondot, mivel ezen tényezők néhány kivételtől eltekintve csak az összköltség eljárással készülő eredménykimutatásban található meg. Tekintettel arra, hogy minden áttérő vállalat kiegészítő mellékletében megtaláltam a hiányzó tényezőket, így az összes adatbázisban lévő vállalat vizsgálata megvalósulhatott. Ezzel szemben néhány eredményt befolyásoló tényezőnél ismét korlátokba ütköztem. Szándékomban állt az Egyéb bevételek, illetve az Egyéb ráfordítások részletes vizsgálata, viszont a legtöbb vállalat vagy összevontan, nettó módon mutatta be ezeket a tételek, vagy pedig alábontva, több alkategóriában jelenítette meg, amelynek részletezését az esetek többségében nem találtam meg a kiegészítő megjegyzésekben, így ezen tételek vizsgálatára nem nyílt lehetőségem. Ebből adódóan a vállalatok eredménykimutatásaiban szereplő tételek közül az alábbiakat vizsgálom:

- Értékesítés nettó árbevétele
- Személyi jellegű ráfordítások

- Értékcsökkenési leírás
- Pénzügyi műveletek ráfordításai
- Adófizetési kötelezettség
- Adózott eredmény

Az általam vizsgált, magyar számviteli törvény szerinti tényezők teljes mértékben megegyeznek az előbb felsoroltakkal, valamint az eredménykimutatásban szereplő sorok megnevezéseivel. Ezzel szemben a vizsgált IFRS-ek előírásai szerint elszámolt tényezők közül az Adófizetési kötelezettség (Adóráfördítés), illetve az Adózott eredmény (Nettó eredmény) esetében eltérés mutatkozik. Ennek a legfőbb oka, hogy a vizsgálatok megbízhatósága révén a kutatás alapfeltétele, hogy tartalmilag azonos eredménysorokat hasonlítsak össze két különböző számviteli rendszerben.

Az IFRS-ek szerinti Adóráfördítés soron számos vállalatnál csupán a tárgyévi tényleges adófizetési kötelezettség (néhány esetben adókövetelés) került kimutatásra, külön soron megjelenítve pedig a halasztott adófizetési kötelezettséget (néhány esetben halasztott adókövetelést). Abból a tényből kiindulva, hogy az IFRS-ekben kimutatott vállalati eredményre mindkét eredmény sor hatással van, és az IAS 12 standard előírásai szerint a két sor együttes egyenlege alkotja a Jövedelemadó ráfordítást, így ezeket a sorokat összevontam és egy tényezőként kezeltem.

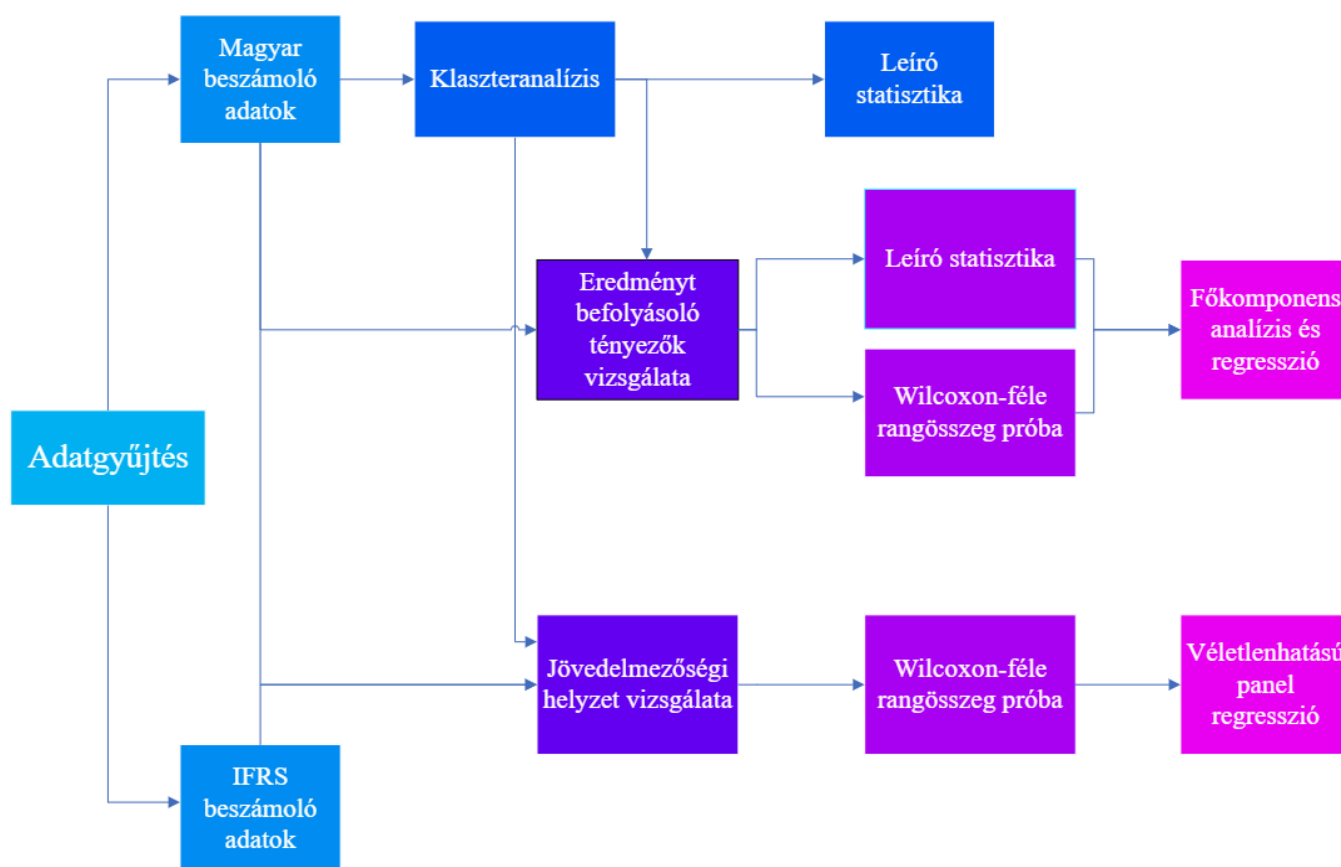
Továbbá szintén az IAS 12 standard előírásainak megfelelően a Jövedelemadó ráfordítás sor tartalmazza a helyi adók elszámolásából származó tételeket is, amely a vizsgálat megbízhatósága érdekében kiszűrésre került, ugyanis a magyar számviteli szabályozás szerint a vállalatok a helyi adókat egyéb ráfordításként jelenítik meg az eredménykimutatásban. Összességében elmondható, hogy a magyar számviteli törvény szerinti Adófizetési kötelezettség és az IFRS-ek szerinti Adóráfördítés alapvetően az eredménykimutatások ugyanazon sorát jelentik a különböző elnevezéstől függetlenül, azzal a fontos eltéréssel, hogy az IFRS-ekben tartalmilag bővebb eredményorról beszélünk, hiszen ezen soron a helyi adókon kívül még a halasztott adó is megjelenítésre kerül.

Az IFRS-ek szerinti vállalati eredménynek a Teljes átfogó eredmény minősül, viszont ezen tényező helyett a Nettó eredményt vettem alapul az eredménnyel kapcsolatos hatásvizsgálatok elvégzéséhez. Ezt elsősorban azért tartottam indokoltnak, mert a Teljes

átfogó eredmény a Nettó eredményen kívül az Egyéb átfogó eredményt is tartalmazza. Az átfogó eredménykimutatás ezen része olyan gazdasági események hatásait mutatja be, amelyeket a magyar számviteli törvény szerinti eredménykimutatásban nem jelenítünk meg.

A megfogalmazott célkitűzéseim, illetve a felállított hipotéziseim vizsgálatához és bizonyításához szükséges különböző statisztikai vizsgálatokat a Microsoft Excel táblázatkezelő programjával, valamint a Stata statisztikai program segítségével végeztem el.

Az adatgyűjtés, illetve az alkalmazott módszertan folyamatát, továbbá az elvégzett vizsgálatok kapcsolatát a következő ábra szemlélteti:

1. ábra: A kutatás módszertanának folyamatábrája

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

Ahogy az 1. ábrán is látható, az eredményre ható tényezők vizsgálatát leíró statisztikai elemzéssel kezdtem, amelynek keretében többek között kiszámoltam az átlagot, a mediánt, a szórást, minimumot, maximumot, valamint a kvartiliseket.

A leíró statisztikai elemzés eredményei arra utaltak, hogy az alapsokaság számos kiugró értéket tartalmazhat, vagyis az adatok nem normál eloszlásúak. Emiatt indokoltnak tartottam

az extrém kiugró értékek kiszűrését. A kiugró értékek általános definíciója szerint olyan valid értékek a mintában, amelyek jelentős eltérést mutatnak a többi adattól (SAJTOS – MITEV, 2007; DOMOKOS – VINCZE-CSOM, 2012). Ez problémát jelent egyrészt, mert valid értéknek minősülnek, mégsem reprezentálják jól a teljes sokaságot. Ezen kívül a kiugró értékek torzíthatják a statisztikai mutatókat, leggyakrabban eltolja az átlagot, illetve megnövelik a szórás értékét (HUZSVAI, 2012; FALUS, 2014).

HUNYADI et al. (2001) alapján az extrém kiugró értékek kiszűrése az alábbi képletek alapján történt:

$$\text{Felső szélsőség: } Q3 + 3 * IQR,$$

$$\text{Alsó szélsőség: } Q1 - 3 * IQR,$$

ahol $Q1$ az első kvartilis értékét, $Q3$ a harmadik kvartilis értékét, IQR pedig az interkvartilis terjedelmet jelöli.

A disszertációm során az extrém kiugró értékek kiszűrését követően boxplot diagramokon szemléltettem az adatok eloszlását, annak érdekében, hogy rávilágítsak, hogy az eljárás milyen mértékű javulást eredményez az adatok eloszlását illetően a medián és az átlag változásának tekintetében. Minden egyéb számítást, statisztikai vizsgálatot a kiugró értékek kiszűrése nélkül végeztem el, melynek elsődleges oka, hogy az adatgyűjtés során nem mintavételezés történt, hanem a teljes alapsokaságot vizsgálom, amelynek véleményem szerint szerves részét képezik a kiugró értékek is, illetve, ezáltal nyílik lehetőségem megalapozott következtetéseket levonni.

Az eredményre ható tényezők leíró statisztikai jellemzését követően a tényezők eltéréseit vizsgáltam. A különböző statisztikai vizsgálatokat megelőzően statisztikailag, Kolmogorov-Smirnov teszttel ellenőriztem a normalitás feltételének teljesülését. A teszt eredménye megerősítette azt a tényt, amelyre már a leíró statisztikai elemzés is utalt, hogy az adatok nem normál eloszlásúak. Másik fontos tényező, amely meghatározza a statisztikai vizsgálatok alkalmazását, hogy a magyar számviteli törvény illetve az IFRS-ek szerinti adatsorok összefüggő mintának minősülnek, mivel ugyanazon vállalatok adatsorai ugyanazon üzleti évre vonatkoznak.

Először az eredményre ható tényezők, mint abszolút mutatók eltéréseit, majd ezt követően a jövedelmezőségi helyzetet jellemző relatív mutatószámok eltéréseit vizsgáltam. Ehhez a nem parametrikus Wilcoxon előjeles rang tesztet alkalmaztam.

A Wilcoxon-féle előjeles rang teszt kiszámítja a két összefüggő minta közötti eltérést, majd azokat rangsorolja. Az egyes rangokhoz pozitív előjelet társít, amennyiben az első mintában szerepel a nagyobb érték, negatív előjelet pedig, ha a második mintában volt nagyobb az érték (WILCOXON, 1992). Az így megkapott rangok összeadásra kerülnek, majd az elvárt összeggel összehasonlítja azokat. Amennyiben a teszt szignifikanciaszintje, vagyis a p-érték 5% alatt van, akkor a minták között eltérés mutatkozik (HUZSVAI – VINCZE, 2012; BILDER – LOUGHIN, 2015).

Ezen kívül az adatok közötti kapcsolatot, vagyis a hatásnagyságot is kiszámítottam a következő képlettel:

$$\text{hatásnagyság } (r) = \frac{|Z|}{\sqrt{N}}$$

ahol a Z érték a mintaelem standardizáltját, az N pedig a minta elemszámát jelöli. A hatásnagyság 0,3-as érték alatt a változók között gyenge kapcsolatot, felette közepesen erős kapcsolatot, 0,5 felett pedig kifejezetten erős kapcsolatot jelez (FIELD, 2013).

Ezt követően megvizsgáltam, hogy az eredményre ugyanazon tényezők hatnak-e, illetve ugyanolyan irányú-e a hatásuk a két számviteli rendszerben. Ehhez főkomponens analízist alkalmaztam, mely megoldást nyújt a regressziós modell felállításakor a változók közötti multikollinearitásra (DOMÁN, 2005). Ezzel az adatredukciós módszerrel elérhető, hogy a létrejövő komponensek egymással teljesen korrelálatlanok legyenek, ezáltal a regressziós modellbe egymástól független magyarázó változók kerülhetnek (BARNA – SZÉKELYI, 2002). A főkomponens analízis alkalmazásának további célja, hogy a változók minél kevesebb számú csoportot alkossanak, úgy, hogy azok a változók, amelyek között nagy a korreláció egy csoportba kerüljenek, kedvező esetben az adatok varianciájának nagy részét magyarázzák ezen főkomponensek. A többi csoportba tartozó változók közötti korreláció elhanyagolható. Azok a komponensek kerülhetnek be a regressziós modellbe, amelyek sajátértéke (eigenvalue) eléri a megmagyarázott varianciák átlagát, vagyis amelyek többet magyaráznak, mint az átlagos variancia (KAISER – RICE, 1974). Ezt nevezzük Kaiser-féle kritériumnak.

A komponensek létrehozását követően elvégezhető a mátrixok elforgatása. A forgatást a varimax rotáció segítségével végeztem el, melynek során a módszer a töltést egyenletesen osztja szét a komponensek között, ezáltal segítve az értelmezést a szemléletesebb jelentéstartalommal (BARNA – SZÉKELYI, 2002). Ezt követően a létrejött komponensek és az eredmény közötti összefüggést, illetve annak irányát főkomponens regresszió alkalmazásával vizsgáltam meg.

A jövedelmezőségi mutatók eltéréseinek vizsgálatát követően a ROE mutatót befolyásoló tényezők hatását elemeztem, mivel a vizsgált jövedelmezőségi mutatók közül ez a mutató határozza meg leginkább a befektetői értékítéletet. A vizsgálatot a véletlen hatású (RE – random effect) panel regresszió alkalmazásával végeztem el, melynek a képlete (BALÁZSI ET AL. 2014) az alábbi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n$$

ahol

Y az eredményváltozó,

β_0 a regressziós konstans,

X_n a magyarázó változók, valamint

β_n a magyarázó változók konstans értékei (koefficiens).

A panel regresszió esetében alkalmazható véletlen hatású, illetve fix hatású modell egyaránt, amelyek közül a Hausman teszt eredménye alapján választhatunk (HAUSMAN, 1978; ELEKES, 2018). A regressziós modellek alkalmazása valamennyi feltétel teljesülése esetén lehetséges (WOOLDRIDGE, 2002; BEREZVAI, 2015). A véletlen hatású panel regressziós modellhez felhasznált adatok esetében minden feltétel teljesült az adatok normál eloszlásának kivételével. Ennek érdekében az adatok transzformálására volt szükség, amelyet logaritmizálással hajtottam végre, ugyanis az eljárás normalizálhatja az eloszlást a hibáknál. Az adatok logaritmizálását követően ellenőriztem a hibák normális eloszlását. Ennek során azt tapasztaltam, hogy azok az adatok, amelyek nem követik az egyenest (hibák), azoknál a kismértékű eltérés gyakorisága nagyobb volt, mint a nagymértékű gyakoriságé. Ebből adódóan kijelenthető, hogy minden feltételnek eleget tesznek az adatok,

a regressziós modell alkalmazása lehetséges a ROE mutatót befolyásoló tényezők hatásának vizsgálatához.

Végül elvégeztem a ROE mutató eltéréselemzését, amelynek alkalmazásával lehetőségem nyílt a mutató változását magyarázó tényezők tételes bemutatására. Az eltéréselemzést általában a terv-tény, illetve a bázis-tárgyidőszaki eltérések elemzése során alkalmazzuk. Az eltéréselemzés módszerei közé tartozik a láncbehelyettesítési módszer, az abszolút különbsétek módszere, illetve a százalékos különbsétek módszere. Mindhárom módszer alkalmazásának feltétele, hogy a vizsgálni kívánt elem több tényező együttes hatásaként jött létre, valamint a vizsgált elem ezen tényezők szorzataként kapható meg. Az eltéréselemzést klaszterenként, az abszolút különbsétek módszerével, a Du-Pont mutatószámrendszer összefüggéseit alapul véve végeztem el, amelynek eredményeit vízésdiagramokkal ismertettem.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A doktori disszertációm legfőbb célja a magyar számviteli törvény szerinti beszámolásról az IFRS-ekre történő áttérés hatásainak vizsgálata volt az egyedi beszámolók tekintetében. Ebből adódóan azon vállalatok pénzügyi kimutatásainak vizsgálata valósult meg, amelyek a magyar számviteli szabályozásról az IFRS-ek alkalmazására tértek át az egyedi beszámolójuk összeállításának vonatkozásában. A kutatás elsősorban az eredmény, az eredményre ható tényezők, valamint a jövedelmezőségi helyzet vizsgálatára fókuszált figyelembe véve a befektetői szemléletet.

Az IFRS-ekre áttérő vállalatok magyar számvitel törvény előírásai szerint elkészített beszámoló adatokra támaszkodó, eszközszerkezetük alapján történő csoportokba bontásánál megállapítottam, hogy az áttérő vállalatok jól elkülönült, homogén csoportokba oszthatók. A csoportosítási ismérvek a Befektetett eszközök aránya, a Készletek aránya, valamint az Összes eszköz forgási sebesség mutatók voltak, amelyek alapján magas, illetve alacsony befektetett eszköz igényű vállalatok szerinti csoportok jöttek létre. Megállapítható, hogy az IFRS-ekre áttért vállalatok eszközszerkezetük szerinti csoportosítása nem hozható szoros összefüggésbe sem a vállalatok által folytatott főtevékenységgel, sem a tőzsdei jelenléttel. Nem körülhatárolható egyértelműen, hogy az egyes főtevékenységekkel foglalkozó vállalatok jellemzően magas, vagy alacsony befektetett eszköz igényű vállalatok közé sorolandóak néhány rendkívül alacsony elemszámú tevékenység kivételével.

Az eredményre ható tényezők két különböző számviteli rendszerben történő vizsgálatánál megállapítottam, hogy a tényezők legalább felénél jelentős eltérés mutatkozik az áttérés következtében. Az eredményt befolyásoló tényezők vonatkozásában az árbevétel, a személyi jellegű ráfordítások, az értékcsökkenési leírás, a pénzügyi műveletek ráfordításai, valamint az adófizetési kötelezettség alakulását elemeztem részletesen. Ezek közül az árbevételnél, az értékcsökkenési leírásnál, valamint az adófizetési kötelezettségnél tapasztaltam jelentős mértékű eltérést a két számviteli rendszerben kimutatott adatok alapján, amelyet statisztikai vizsgálatokkal is alátámasztottam. Az árbevétel esetében jelentősen alacsonyabb értékű adatokat mutattak ki a vállalatok az IFRS-ekre történő áttérés következtében. Ez elsősorban az IFRS 15 standard előírásainak köszönhető. A standard számos speciális előírásai közül kiemelendő, hogy a vállalatnak abban az esetben, továbbá

olyan mértékben lehet árbevételt megjeleníteni, amely termék vagy szolgáltatás felett jogosultságot szerez, vagyis azok kockázatai már a vállalatot terhelik. Ezen kívül a teljesítményarányos elszámolás (POC) szintén lényeges különbséget okozott a magyar számviteli szabályozás, illetve az IFRS-ek között. Az értékcsökkenési leírás leíró statisztikai elemzésénél, illetve az eltérések vizsgálatánál egyaránt azt tapasztaltam, hogy átlagosan magasabb adatokat mutattak ki a vállalatok az IFRS-ekben, mint a magyar számviteli környezetben, amelyből azt a következtetést vontam le, hogy az IFRS-ekre való átállás hatására magasabb összegű értékcsökkenési leírás kimutatása várható. Ennek háttérében számos standard előírásai is állhatnak. Az IFRS 5 standard előírásai csökkentő hatással vannak a kimutatott értékcsökkenési leírás összegére, ugyanis azon eszközök, amelyeket a vállalatok értékesíteni kívánnak átsorolandók a forgóeszközök közé, illetve nem értékcsökkenthetőek. Ezzel egyidejűleg szintén csökkentő hatású a magyar számviteli környezethez képest az IAS 38 standard azon előírásai, amely szerint nem aktiválhatóak eszközként az alapítás-át szervezés költségei, illetve a kutatási tevékenység költségei, továbbá nem lehet értékcsökkenést elszámolni a határozatlan hasznos élettartamú eszközökre. Ezzel szemben az IAS 16 és IAS 38 standard előírásai növelő hatással lehetnek a kimutatott értékcsökkenési leírás összegére, abban az esetben, amennyiben a vállalatok egy része élt a standardok adta választási lehetőséggel, miszerint a saját használatú ingatanokat, gépeket és berendezéseket, valamint az immateriális eszközöket az átértékelési modell alkalmazásával értékeli. Ezen standardok azért játszanak fontos szerepet, mivel az átértékelésnek közvetlen hatása van a bekerülési értékre, ezáltal pedig az éves értékcsökkenési leírásra is. Összességében azt a következtetést vontam le az előzőek alapján, hogy valószínűleg az áttérő vállalatok kisebb hányada mert a magyar gyakorlaton túllépve elmozdulni az IFRS-ek specifikumainak irányába, és élt az IAS 16 nyújtotta átértékelési modell alkalmazásának lehetőségével. Meglátásom szerint az áttérő vállalatokra nem, vagy csak kismértékben jellemző az Értékesítési céllal tartott befektetett eszközök megjelenítése, ugyanis kizárólag néhány vállalat mérlegében volt fellelhető ilyen sor a forgóeszközök között. Hasonló tapasztalatokat szereztem az immateriális eszközökkel kapcsolatban, úgy vélem, a határozatlan hasznos élettartamú immateriális eszközök nyilvántartása, illetve a gyógyszeripari vállalatokon kívül a kutatási és fejlesztési költségek kimutatása sem jellemző, ugyanis az áttérő vállalatok jelentős része vagy egyáltalán nem

jelenített meg immateriális eszközöket, vagy azok összege változatlan maradt az áttérés következtében. Az előzőek alapján kijelenthető, hogy bár kevés áttérő vállalat élt az IFRS-ek adta átértékelési modell alkalmazásának lehetőségével, ennek ellenére mégis átlagosan magasabb értékcsökkenési leírást mutattak ki az IFRS-ekben, mint a magyar számviteli környezetben. Ennek legfőbb oka, hogy az átértékelési modellt alkalmazó vállalatok száma ugyan csekély, viszont méretüket tekintve kiemelkedőnek minősülnek az alapsokaság szempontjából, így ezen néhány vállalat jelentősen megnövekedett értékcsökkenési leírása torzította az átlagot, annak ellenére, hogy a legtöbb IFRS-ekre áttérő vállalat nem alkalmazta az átértékelési modellt az áttérés évében. A nyereségadó ráfordítás vizsgálata során a legfontosabb megállapításnak azt tartom, hogy az áttérő vállalatok, míg a magyar számviteli környezetben kizárólag adófizetési kötelezettséget, ezzel szemben az IFRS-ekben adófizetési kötelezettséget és adókövetelést egyaránt megjelenítettek. Ez egyértelműen az IAS 12 standard hatásának következménye, amely alapján a vállalatok számos esetben kimutattak halasztott adókötelezettséget vagy halasztott adókövetelést. A Wilcoxon-féle rangösszeg próba eredményei szerint a magyar számviteli környezetben jelenítettek meg magasabb összegű adóráfordítást annak ellenére, hogy az IFRS-ekben egyedülállóan adókövetelés is kimutatásra került. A vizsgálat eredményeit a 2. táblázat foglalja össze:

2. táblázat: A Wilcoxon-féle rangösszeg próba eredményei az eredményre ható tényezők tekintetében

	Magas befektetett eszköz igényű vállalatok			Alacsony befektetett eszköz igényű vállalatok		
	p*	r	Z	p*	r	Z
Árbevétel	0,0003	0,4877	3,5840	0,0044	0,3186	2,8500
Személyi ráfordítások	0,2066	0,1718	1,2630	0,1258	0,1711	-1,5310
Értékcsökkenési leírás	0,0411	0,2779	2,0420	0,0000	0,5607	-5,0150
Pénzügyi ráfordítások	0,1085	0,2184	1,6050	0,1014	0,1831	-1,6380
Adóráfordítás	0,0007	0,4623	3,3970	0,0000	0,6853	6,1300
Adózott eredmény	0,1862	0,1799	-1,3220	0,3350	0,1078	0,9640

*Szignifikáns $p < 0,05$ szinten

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

A magyar számviteli törvény szerinti Adózott eredmény, illetve az IFRS-ek szerinti Nettó eredmény további vizsgálatánál megállapítottam, hogy nem ugyanazon tényezők, illetve ugyanazon tényezők nem ugyanolyan irányban befolyásolják az eredmény alakulását az áttérés évében. A magas befektetett eszköz igényű vállalatok esetében alkalmazott főkomponens analízis során a legfontosabb megállapításaim közé tartozik, hogy a magyar számviteli környezetben az adófizetési kötelezettség külön komponensbe került a többi eredményt befolyásoló tényezőtől. A másik két komponensnél jól elkülönülnek a befektetett eszközökkel szoros kapcsolatban álló tényezők, mint például a tárgyi eszközök, immateriális javak és értékcsökkenési leírás, valamint azok a tényezők, amelyek a befektetett eszközökkel nem állnak szoros összefüggésben, mint például az értékesítés nettó árbevétele vagy a készletek. Az IFRS-ekben az adófizetési kötelezettség nem alkot külön komponenst, a befektetett eszközökkel szoros kapcsolatba nem hozható tényezőkkel került azonos komponensbe. Ennek elsődleges oka a korábban ismertetett IAS 12 standard előírásainak hatásai, melynek következtében az IFRS-ekben valamennyi vállalat adókövetelést mutatott ki. Valószínűsíthetően ez a jelentős különbség áll annak háttérében is, hogy az adófizetési kötelezettséggel legszorosabb kapcsolatban álló komponens ellentétes irányú hatást gyakorol a magyar számviteli környezetben, mint az IFRS-ekben. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a magas befektetett eszköz igényű vállalatok esetében az összes általam kiválasztott eredményt befolyásoló tényező erősen korrelált az eredménnyel, ugyanis mindegyik bekerült valamelyik fennmaradt komponensbe. Ezzel szemben az alacsony befektetett eszköz igényű vállalatoknál a személyi jellegű ráfordítások, illetve az összes eszköz egyik számviteli rendszerben sem áll szoros összefüggésben az eredménnyel, ugyanis ezen tényezők egyik komponensbe sem kerültek be. Kiemelendő, hogy az áttérő vállalatok ezen csoportjánál szintén az adófizetési kötelezettség okozza a legjelentősebb különbséget, ugyanis az IFRS-ekben nem tárható fel erős kapcsolat a nettó eredménnyel. Összességében megállapítottam, hogy a két számviteli rendszerben az eredményt nem ugyanazon tényezők, és nem ugyanolyan irányban befolyásolják szignifikánsan.

Az eredményt befolyásoló tényezők vizsgálatát követően az áttérő vállalatok jövedelmezőségi helyzetét, illetve a befektetői értékítéletét vizsgáltam a két számviteli rendszerben. A vizsgálat során megállapítottam, hogy az árbevétel arányos (ROS), illetve

az eszköz arányos (ROA) jövedelmezőségi mutatók esetében nincs szignifikáns eltérés a két számviteli rendszerben.

Fontos azonban megjegyezni, hogy mindkét mutató esetében a magas befektetett eszköz igényű vállalatoknál a Wilcoxon-féle rangösszeg próba eredményei alapján szignifikáns eltérés mutatkozik a két számviteli rendszerben. Figyelembe véve a klaszterek elemszámát, részarányát, valamint a hatásmagyság értékét, meglátásom szerint ez alapján nem vonható le az a következtetés a teljes alapsokaságra, hogy az áttérés hatására a mutatók szignifikánsan eltértek, ugyanis az eltérés kizárólag az alacsonyabb elemszámú klaszternél figyelhető meg, illetve kifejezetten erős kapcsolat egyik mutató esetében sem tárható fel. Ezzel szemben a saját tőke arányos (ROE) jövedelmezőségi mutatónál egyértelműen megállapítható szignifikáns eltérés a két számviteli rendszerben, mivel az alacsony és a magas befektetett eszköz igényű vállalatoknál egyaránt kimutatható a szignifikáns kapcsolat. Összességében az IFRS-ekben mutattak ki az áttérő vállalatok kedvezőbb jövedelmezőségi helyzetet a ROE mutató tekintetében. A kapott eredmények a 3. táblázatban láthatók:

3. táblázat: A Wilcoxon-féle rangösszeg próba eredményei az eredményre ható tényezők tekintetében

	Magas befektetett eszköz igényű vállalatok			Alacsony befektetett eszköz igényű vállalatok		
	p*	r	Z	p*	r	Z
ROS	0,0019	0,4350	-3,1070	0,0904	0,1981	1,6930
ROA	0,0426	0,2760	-2,0280	0,3013	0,1156	1,0340
ROE	0,0278	0,2994	-2,2000	0,0001	0,4443	-3,9740

*Szignifikáns $p < 0,05$ szinten

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

Ehhez kapcsolódik a kutatásom utolsó vizsgálata, amely arra irányult, hogy a ROE mutató szignifikáns eltérése az áttérés évében valóban az IFRS-ekre törtnő átállásnak tulajdonítható. A vizsgálat során a Du-Pont mutatószámrendszert alapul véve magyarázó változónak az áttérésen kívül a ROS mutatót, az Összes eszköz forgási sebességét, valamint a Saját tőke multiplikátort tettem be a regressziós modellbe. A véletlen hatású panel regresszió eredményei alapján az átállás évében a ROE mutató változását sem a magas, sem

az alacsony befektetett eszköz igényű vállalatoknál nem az IFRS-ekre történő átállás okozza. A regressziós modell eredményeiből kiindulva a szignifikáns eltérés az Összes eszköz forgási sebessége és a ROS mutató eltéréseivel áll szoros összefüggésben. Ez alapján megállapítottam, hogy az IFRS-ekre történő áttérés biztosan nem torzítja az IFRS-eket alkalmazó vállalatok befektetői értékítéletét.

A felállított hipotéziseket, az alkalmazott módszertant és a kapott eredményeket a 4. táblázat foglalja össze:

4. táblázat: A felállított hipotézisek, az alkalmazott módszertan és a kapott eredmények összefoglaló táblázata

Hipotézis	Alkalmazott módszertan	Eredmény
H1	Klaszteranalízis	Elfogadva
H2	Leíró statisztika, Wilcoxon-féle rangösszeg próba	Elfogadva
H3	Főkomponens analízis és regresszió	Elfogadva
H4a	Wilcoxon-féle rangösszeg próba	Elutasítva
H4b	Wilcoxon-féle rangösszeg próba	Elutasítva
H4c	Wilcoxon-féle rangösszeg próba	Elfogadva
H5	Véletlen hatású panelregresszió	Elutasítva

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

Az értekezésem során kitűzött kutatási célok, a felállított hipotézisek, az alkalmazott módszerek, valamint az új, és újszerű eredmények kapcsolatát az 5. táblázatban foglaltam össze.

5. táblázat: A felállított hipotézisek, az alkalmazott módszertan és a kapott eredmények összefoglaló táblázata

Célok	Hipotézisek	Módszerek	Új és újszerű eredmények
C1: Az IFRS-ekre áttérő vállalatok eszközszerkezetük alapján történő csoportokra bontása a magyar számviteli beszámolójuk szerint, valamint a csoportok legfőbb ismérveinek jellemzése.	H1: Eszközszerkezeti és -kihasználási mutatók alapján az IFRS-ekre áttért vállalatok jól elkülöníthető, homogén csoportokba bonthatók az utolsó közzétett magyar számviteli törvény előírásai szerint készült éves beszámoló adatok alapján.	Klaszteranalízis, Leíró statisztika	1.
C2: Az IFRS-ekre áttérő vállalatok eredményének, illetve az eredményre ható tényezőknek a vizsgálata a két különböző számviteli környezetben.	H2: Az Adózott eredményt (Nettó eredményt) meghatározó tényezők legalább fele szignifikánsan eltér a két számviteli rendszerben.	Leíró statisztika, Wilcoxon-féle rangösszeg próba	2.
	H3: A magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek előírásai szerint kimutatott Adózott eredményt (Nettó eredményt) eltérő tényezők befolyásolják szignifikánsan az áttérés évében.	Főkomponensanalízis és regresszió	3.
C3: Az IFRS-ekre áttért vállalatok jövedelmezőségi helyzetének, valamint befektetői értékítéletének vizsgálata az IFRS-ekre való átállás következtében.	H4: Az áttért vállalatok magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek szabályai szerint készült beszámoló adataiból számított H4a: árbevétel arányos jövedelmezőségi mutatói (ROS), H4b: eszköz arányos jövedelmezőségi mutatói (ROA), H4c: saját tőke arányos jövedelmezőségi mutatói (ROE) szignifikánsan eltérnek az áttérés évében.	Wilcoxon-féle rangösszeg próba	4.
	H5: Az IFRS-ekre való áttérés szignifikánsan torzítja a befektetői értékítéletet leginkább meghatározó jövedelmezőségi rátát, a ROE mutatót.	Véletlenhatású panelregresszió, Eltéréselemzés	5.
C4: Az IFRS-ekre való áttérés eltérő eszközszerkezetű vállalati mintasokaságokra gyakorolt hatásainak kimutatása.	H2, H3, H4, H5	Wilcoxon-féle rangösszeg próba Főkomponensanalízis és regresszió Véletlenhatású panelregresszió, Eltéréselemzés	2., 3., 4., 5.

Forrás: Saját szerkesztés, 2024

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

A doktori értekezésem legfontosabb célkitűzése az IFRS-ek első alkalmazásának hatásvizsgálata olyan magyarországi vállalatok példáján keresztül, amelyek korábban az egyedi beszámolójukat a 2000. évi C. törvény előírásainak megfelelően készítették.

A célkitűzések megvalósításával egyidejűleg az alábbi új, illetve újszerű eredményeket állapítottam meg:

1. Bizonyítást nyert a klaszteranalízis alkalmazásának segítségével, hogy a magyar számviteli beszámolásról az IFRS-ekre áttérő vállalatok jól elkülöníthető, homogén csoportokba sorolhatók az átállás előtti, utolsó közzétett magyar számviteli törvény előírásai szerint készült éves beszámoló adatokból számított eszközszerkezeti és -kihasználási mutatók alapján. A besorolást követően magasabb arányt képviseltek az alacsony befektetett eszköz igényű vállalatok, amely az áttérő vállalatok tőzsdei jelenlétével szoros kapcsolatban áll. A vizsgálatom során megállapítottam, hogy a tőzsdén jegyzett vállalatok jelentős hányada magas befektetett eszköz aránnyal rendelkezik.

2. Bizonyítást nyert a Wilcoxon-féle rangösszeg próba alkalmazásának segítségével, hogy az áttérés évében az Adózott eredményt (Nettó eredményt) befolyásoló tényezők legalább fele szignifikáns eltérést mutatott a két számviteli rendszerben. A vizsgált tényezők közül az értékesítés nettó árbevételénél, az értékcsökkenési leírásnál, illetve az adófizetési kötelezettségnél állapítottam meg jelentős eltérést az áttérés következtében. A két különböző számviteli rendszerben kimutatott adózott eredmény értéke között nem mutatkozik szignifikáns különbség az átállás során.

3. Bizonyítást nyert a főkomponens analízis és regressziós modell alkalmazásának segítségével, hogy a magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek előírásai szerint kimutatott Adózott eredményt (Nettó eredményt) eltérő tényezők, nem azonos irányban befolyásolják szignifikánsan az áttérés évében. A legjelentősebb eltérést az adófizetési kötelezettség okozta az alacsony, illetve a magas befektetett eszköz igényű vállalatok esetében egyaránt, amely szoros összefüggésben áll azzal, hogy a magyar számviteli környezetben kizárólag adófizetési kötelezettséget, míg az IFRS-ekben adókövetelést, illetve adófizetési kötelezettséget is kimutattak az áttérő vállalatok.

4. Bizonyítást nyert a Wilcoxon-féle rangösszeg próba alkalmazásának segítségével, hogy az áttért vállalatok magyar számviteli törvény, illetve az IFRS-ek szabályai szerint készült beszámoló adataiból számított árbevétel arányos jövedelmezőségi (ROS) mutatói, illetve az eszköz arányos jövedelmezőségi (ROA) mutató nem változtak szignifikánsan az áttérés következtében. Továbbá megállapítottam, hogy a saját tőke arányos jövedelmezőségi (ROE) mutatók esetében az áttérő vállalatok mindkét csoportjánál szignifikáns eltérés mutatkozik meg az áttérés évében.

5. Bizonyítást nyert a véletlen hatású panel regressziós modell alkalmazásának segítségével, hogy az IFRS-ekre való áttérés szignifikánsan nem torzítja a befektetői értékítéletet leginkább meghatározó jövedelmezőségi rátát, a ROE mutatót. Az áttérő vállalatok mindkét csoportjánál megállapítottam, hogy a ROE mutató alakulását nem az áttérés hatása befolyásolta szignifikánsan, hanem az Összes eszköz forgási sebessége, illetve a ROS mutató változása.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

A kutatómunka, különösen az adatgyűjtés során azt tapasztaltam, hogy az áttérő vállalatok csekély hányada él az IFRS-ek adta speciális lehetőségekkel a megjelenítés, besorolás, illetve az értékelés tekintetében. A vállalatok az esetek túlnyomó többségében az egyes standardoknál azzal a választási lehetőséggel élnek, amely a magyar számviteli gyakorlattal megegyezik, vagy közel azonos. Az IFRS-eket alkalmazó vállalatok számára azt javasolnám, hogy tevékenységük sajátosságaira koncentrálnak merjenek elmozdulni a nemzetközi gyakorlat irányába, és alkalmazzák minél több esetben az IFRS-ek specifikumait, külön kiemelve azokat a megjelenítési és értékelési lehetőségeket, amelyek az eszközök és kötelezettségek valós értéken történő bemutatását határozza meg. Véleményem szerint ez kiemelt jelentőséggel bír, ugyanis a vállalatok javíthatják a piaci, befektetői, illetve hitelezői megítélésüket, valamint erősíthetik nemzetközi jelenlétüket azáltal, hogy megfelelnek az IFRS-ek egyik legfontosabb céljának, a nemzetközi szintű összehasonlíthatóságnak.

A következő fontos észrevételem, és a hozzá kapcsolódó javaslatom szorosan kapcsolódik az előzőekben megfogalmazottakhoz. A vállalatok jelentős hányadánál tapasztaltam, hogy a mérlegben és az eredménykimutatásban nem mutatták be részletesen a tételeket, indokolt esetben sem történt alábontás. Ezen kívül számos fontos hiányosságot vettem észre az IFRS-ek szerinti kiegészítő mellékletekben. Kiemelném közülük az IFRS 1 standard által előírt egyeztető táblák hiányát, a részvények vagy üzletrészek számának hiányát, illetve az egyes tételek megfelelő részletezettségének hiányát. Meglátásom szerint további fontos probléma az IFRS-ek szerinti kiegészítő mellékletek rövid terjedelme, amelyet elsősorban valamennyi korlátolt felelősségű társaság esetében tapasztaltam. A felsorolt problémák megoldására azt javasolnám az IFRS-eket alkalmazó vállalatok számára, hogy törekedjenek a potenciális vagy meglévő befektetők minél pontosabb és részletesebb informálására a korábban ismertetett hiányosságok szerepeltetésével, valamint az egyes mérleghez vagy eredménykimutatáshoz kapcsolódó tételek minél részletesebb bemutatásával.

A kutatómunkám során elvégzett vizsgálatok eredményei, illetve az azokból levont következtetésem alapján megállapítható, hogy az IFRS-ek alkalmazása nem járt hátránnyal az áttérő vállalatok számára. Véleményem szerint azok az áttérő vállalatok, amelyek

számára csupán választási lehetőség volt az IFRS-ek alkalmazása, megfelelő döntést hoztak az áttérés tekintetében. Ebből kiindulva javaslom az IFRS-ek alkalmazását azon vállalatok számára, amelyeknek továbbra is lehetőség az IFRS-ekre történő áttérés.

6. IRODALOMJEGYZÉK

1. 1606/2002/EK rendelet
2. Alexander, D. – Nobes, C. (2013): *Financial accounting an international introduction*. Pearson Education Limited, Edinburgh, 508 p.
3. Balázsi L. – Divényi J. K. – Kézdi G. – Mátyás L. (2014): A közgazdasági adatforradalom és a panelökonometria. *Közgazdasági Szemle*, LXI. évf., pp. 1317-1340.
4. Barna I. – Székelyi M. (2002): *Túlélőkészlet az SPSS-hez. Többváltozós elemzési technikáról társadalomkutatók számára*. Typotex Kiadó, 453 p.
5. Beke J. (2014): *Nemzetközi számvitel*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 271 p.
6. Bilder C. R. – Loughin T. M. (2015): *Analysis of Categorical Data with R*. CRC Press.
7. Domán Cs. (2005): Többváltozós korreláció- és regressziószámítás. Oktatási segédlet. Miskolci Egyetem. Gazdaságtudományi Kar, Üzleti Információgazdálkodási és Módszertani Intézet, Üzleti Statisztika és Előrejelzési Tanszék. pp. 20-23.
8. Domokos E. – Vincze-Csom V. (2012): Adatok gyűjtésének és értékelésének módszerei. Pannon Egyetem. Veszprém. 127 p.
9. Falus I. (2014): *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó Kft., Budapest, 450 p.
10. Field A. (2013): *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. University of Sussex, 1104 p, ISBN: 9781526445780
11. Hausman J. A. (1978): Specification Test In Econometrics. *Econometrica*, 46, 1251-1271. <https://doi.org/10.2307/1913827>
12. Hunyadi L. – Mundruczó Gy. – Vita L. (2001): *Statisztika*. AULA Kiadó, Budapest. 884 p.
13. Huzsvai L. (2012): Statisztika Gazdaságelemzők részére Excel és R alkalmazások. Seneca Books Kiadó. 2-4. 46-52. pp. 66-70.
14. Huzsvai L. – Vincze Sz. (2012): SPSS-könyv. Seneca Books Kiadó. pp. 40-41.
15. Kaiser H. F. – Rice (1974): Little jiffy, mark IV. *Educational and psychological measurement*, 34(1), pp. 111-117 <https://doi.org/10.1177/001316447403400115>
16. Madarasiné Szirmai A. – Szöllősiné Szép A. (2018): A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS) alapján teljesített statisztikai adatszolgáltatás módszertanának háttere és tapasztalatai [Background and experiences of of the IFRS based statistical reporting methodology]. *Statisztikai Szemle*, 96. évf. 5. szám, pp. 489–521.
17. Morissette, L., – Chartier, S. (2013): The k-means clustering technique: General considerations and implementation in Mathematica. *The Quantitative Methods for Psychology*, 9(1), pp. 15-24. DOI: [10.20982/tqmp.09.1.p015](https://doi.org/10.20982/tqmp.09.1.p015)
18. Novoselsky, A. – Kagan E. (2021): An introduction to cluster analysis. A MATLAB library for outliers' detection. *ACM Transactions on Mathematical Software*, 9 p. DOI: [10.13140/RG.2.2.25993.57448/1](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25993.57448/1)

19. Orbán I. – Kiss Á. (2018): Practical Issues In The Adoption Of IFRS For Individual Reporting Purposes In Hungary. *SEA: PRACTICAL APPLICATION OF SCIENCE*, 6 (17), pp. 187–192.
20. Orbán I. – Szekeres A. – Bács B. – Oláh Zs. (2022): Járt utat járatlanért? In Magyar Nemzeti Bank - Debreceni Egyetem Kutatási Konferencia Fenntartható gazdaság Versenyképesség és digitalizáció, pp. 145–166.
21. Sajtos L. – Mitev A. (2007): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest. 404 p.
22. Simon J. (2006): A klaszterelemzés alkalmazási lehetőségei a marketingkutatásban. *Statisztikai Szemle*. 84 (7) pp. 627-650.
23. Wilcoxon F. (1992): *Individual comparisons by ranking methods*. Breakthroughs in statistics. Springer, New York, NY, 1992. pp. 196-202.
24. Wooldridge J. (2002): *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*, MIT Press. 93 p.

7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Nyilvántartási szám: DEENK/63/2024.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Szekeres Alexandra

Doktori Iskola: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10070236

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

1. **Szekeres, A.**, Dienes, A.: Impact of the transition to international financial reporting standards on coverage calculation: Case study.
Network Intelligence Studies. 10 (19), 71-78, 2022. EISSN: 2344-1712.
2. **Szekeres, A.**, Hamad, M.: Examination and Comparison of the Profitability of a Company in Two Different Accounting Environments.
Annals of the University of Oradea. Economic Sciences. 29 (1), 305-313, 2020. ISSN: 1222-569X.
3. **Szekeres, A.**, Dékán Tamásné, O. I.: Analysis of the differences of financial statements prepared in conformity with IFRS by companies operating in the health care sector and another sector.
Annals of the University of Oradea: Economic Science. 28 (1), 185-193, 2019. ISSN: 1222-569X.
4. **Szekeres, A.**, Dékán Tamásné, O. I.: Examination and control of the efficiency of enterprises operating within the health care sector.
Corporate Ownership and Control. 17 (1), 173-182, 2019. ISSN: 1727-9232.
DOI: <http://dx.doi.org/10.22495/cocv17i1siart2>
5. **Szekeres, A.**, Dékán Tamásné, O. I.: Egy vállalat fizetőképességének vizsgálata nemzetközi számviteli viszonylatban.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 3 (4), 332-342, 2018.
EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2018.4.28>.

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (4)

6. Tömöri, G., Barta, I., **Szekeres, A.**: Az IFRS-ekre való áttérés és az eredménymanipuláció kapcsolatának vizsgálata az energetikai és a gyógyszeripari szektorban.
Controller Info. 11 (4), 2-6, 2023. ISSN: 2063-9309.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24387/CI.2023.4.1>
7. **Szekeres, A.**, Barta, I., Tömöri, G.: Márkaérték becslése két nemzetközi számviteli környezetben működő vállalat példáján keresztül.
Controller Info. 11 (4), 23-27, 2023. ISSN: 2063-9309.
DOI: <http://dx.doi.org/10.24387/CI.2023.4.5>
8. Dékán Tamásné, O. I., **Szekeres, A.**, Bács, B. A., Oláh, Z.: Járt utat járatlanért?: Az IFRS beszámolásra áttérő vállalatok eltérő számviteli értékelési gyakorlatának vizsgálata.
In: Magyar Nemzeti Bank - Debreceni Egyetem kutatási konferencia Fenntartható gazdaság Versenyképesség és digitalizáció /szerk. Fenyves Veronika, Debreceni Egyetem, Debrecen, 145-166, 2022. ISBN: 9789634904014
9. Hamad, M., **Szekeres, A.**: Business valuation by the Mckinsey model, comparison of two different.
Economics & Working Capital. 1 (2), 13-17, 2019. ISSN: 2398-9491.

Konferenciaközlemények (1)

10. **Szekeres, A.**: Examination of profit after tax in the year of transition to IFRS.
In: Emerging Markets Economics and Business : Contributions of Young Researchers : Proceedings of the 11th International Conference of Doctoral Students and Young Researchers, Universităţii din Oradea este acreditată de CNCSIS, Oradea, 441-443, 2020.
ISBN: 9786061021123

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2024.02.26.

